

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΟΙ "ΥΜΝΟΙ,"

Ὁ κ. Ρήγας Γκόλφης, εἴτε κριτικὸς, εἴτε ποιητὴς, πάντα μὲ σταματᾷ. Μὰ κείνο πὸν ἀπὸ τὴν ποιησὴν του πρέπει νὰ προσέξουμε ξεχωριστά, εἶναι ἡ κοινωνικὴ τῆς μεριά. Μετὰ τὸν ἀξέχαστο Κωστατῆνο Χατζόπουλο, πὸν θαμπὰ μόνον ἀντιφραγματὰ βλέπουμε κάπου - κάπου στὸ ἔργο του, ὁ ποιητὴς τῶν «Ὑμνων» εἶναι ὁ μόνος ἴσως μέσα στὴ νουελληνικὴ μας ποίηση, πὸν συγκινήθηκε ἀπὸ τοὺς πότους καὶ τοὺς ἀγῶνες μιᾶς μεγάλης τάξης ἀνθρώπων, τῆς ἐργατιᾶς, ὁ μόνος πὸν συνειδητὰ θέλησε στὸ τραγούδι του νὰ κλείσει τὸν παλιὸ μιᾶς νέας ζωῆς, τὰ κηρύγματα μιᾶς συγκαιρινῆς μας, ἀνθρώπινης — πολὺ ἀνθρώπινης μάλιστα — θρησκείας, τοῦ Σοσιαλισμοῦ. Ἀξίζει νὰ μὴν προσέξουμε ἀδιάφοροι μπροστὰ στὴν ἐκδήλωσιν αὐτή. Γιατὶ εἶταν καὶ εἶναι τρομερὸ τὸ φαινόμενον πὸν παρουσιάζει ἡ διανοήσῃ μας, καὶ σήμερον ἀκόμα. Καμιὰ προῆ νέας κοινωνικῆς ἀπὸκλισης, καὶ κατέξοχα στὴν ποιησὴν μας, καμιὰ ἐκδήλωσις δυσφορίας γιὰ τὴ σημερινὴ κοινωνικὴ ἀνισότητα καὶ σπύλα. Οἱ τεχνίτες μας σὰ νὰ μὴ ζούσανε στὴ γῆς καὶ σὰ νὰ πλάθονε τὰριστοεργήματά τους σὲ καμιὰ σφαῖρα τοῦ ὑπερπλέον! Τὰφτιά τους κλειστά στὴν ὑπόκωφον κραυγὴ, πὸν μέρα μὲ τὴ μέρα δυναιώνει, καὶ ἡ αἰτησὴ τους καὶ ἡ ψυχὴ τους θαυμάσια ἐναρμονισμένους μὲ τὶς σημερινὲς κοινωνικὲς συνθήκες! Βέβαια, σὲ τόπον πὸν στὴν Τέχνη του δὲν περνᾷ μιὰ δυνατὴ ἐπιθυμία πνευματικοῦ λυτρωμοῦ. — φρικτὸ ἀποτέλεσμα κοινωνικοῦ τέτοιου, — σὲ χώρα πὸν οἱ τεχνίτες τῆς δὲ νιώθονε τὸ φρικτὸ σιὸς ἀληθινὸς διανοοῦμενος αἰσθημα ψυχικοῦ δημοκρατισμοῦ καὶ πνευματικῆς λευτεριάς, ἀναμφίβολα πολλὰ πράγματα ἀνώτερης δημιουργίας καὶ πολιτισμοῦ δὲν ἔχει νὰ περιμένει κανεὶς ἀπὸ τὸν τόπον αὐτό. Γι' αὐτὸ μὲ μεγάλη χαρὰ χαίρομαι τὰ καθαρὰ σημάδια μιᾶς κοινωνικῆς πια ποίησης — μὲ τὴ σημερινὴ τῆς σημασία — πὸν ἀρχίζει νὰ μᾶς γεννιέται μὲ τὸ τραγούδι τοῦ Ρήγα Γκόλφης.

Τὸ 6' μέρος τῆς νέας του συλλογῆς «Ὑμνοι», εἶναι ἀντιπροσωπευτικὸν σκεδὸν δόκιμον στὴν ἔκθεσιν αὐτῆς τῆς «ἄλλης πίστεως». Ἡ ἐργατιὰ βρῶσκε τοὺς πότους τῆς πιστῆ ἀποδομένους σιὸς ἀδρόους σίγους τοῦ ποιητῆ, καὶ ὁ ἰδεολόγος σοσιαλιστῆς βρῶσκε τὰ πιδ ποιητικὰ μέσα τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν εἰρηνοφιλή ἰδεολογία του. Ὁ πόλεμος ἀνιδιάζει τὸ σοσιαλιστὴ ποιητὴ μας — ἴσως τὸν προῖτο φανερὰ δηλωμένο εἶναι — καὶ μπροστὰ σιὸν τρομερὸ ἀλληλοφάγμα τῶν ἀνθρώπων, ἐκεῖνος ἀντιτάσσει τὴ δυνατὴ ἀγάπη τῆς ζωῆς. Τὸ μεγάλο εἰρηνοφιλεστικὸν φῶνασμα τοῦ Ρομαίν Πολλὸν, στὴν ἐποχὴ τοῦ μεγάλου πολέμου, ἀπὸ τοὺς ποιητὰς μας ἐδῶ εἰνεῖ ἀναπάντητο!

Φροντίζουν μόνον ὄλοι ποιὸς πρωτίτερα ν' ἀρπαγίει ἀπὸ τὸ ἄρμα τῆς ξεθυσμασμένης, ρουτινιερικῆς, ἐκκολοπώγητης πατριδολατρίας. (Μᾶς σταματᾷ ὁ μὸς βέβαια πάντα μὴ συνειδητὴ ἀντίληψη, ἀπὸ ἀνώτατους καὶ βαθύτερους λόγους, πὸν οὔτε καὶ ὁ σοσιαλιστῆς τοὺς ἀποκοοῦει, ἐθνικῆς ἐνότητος). Καὶ τὴν ἐποχὴ ἀκόμα τοῦ μεγάλου πολέμου, ἡ ἑλληνικὴ διανοήσῃ εἰδειξε μιὰν ἀγαράχθησιν ἀπόσῃ. Τραβῶσε τὸ δρόμον τῆς σὰ νᾶγνοοῦσε εἰ γινάσκοντες λόγους

οἰ τῆς καὶ σὰ νᾶταν τυφλὴ σιὸς νέες ἀλλαγὲς πὸν μᾶς ἐρχόνταν. Οὔτε κἂν φωνὴ συμπάθειας γιὰ τοὺς ἀδικημένους καὶ καμιὰ φωνὴ διαμαρτυρίας ἐναντίον τοῦ Γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Φατεινὴ ἐξαιρέσῃ μόνον ὁ Παλαμάς («Βωμοὶ»). Καὶ τώρα ἀκόμα, τὴν ἐπαύριον τοῦ μεγάλου μακelleioῦ, τὴ μεταβατικῶτα τὴ αὐτὴν ἐποχὴ, διὰν νέες ἀξίεις δημιουργηθήκαν καὶ ἀπὸ τὸ χάος νέοι φαιτεινοὶ δρόμοι ἀνοιχτήκαν, διὰν ἡ δυστυχία τοῦ πολέμου γέννησε καὶ γεννᾷ νέες συνθήκες καὶ νέες πίστες — παλιὲς βέβαια, δυνατωμένες σιὸν ζενθὸν ἡμῶς τώρα, — τὰ μάτια τῶν περισσοτέρων Ἑλλήνων διανοοῦμενων μένον κλειστά ἀκόμα, μέσα σιὸν ἀναισθησίαν τῶν παλιῶν συνθηκῶν. . . . Μόνον οἱ λίγοι ζωντανὸι ἄνθρωποι γύρω σιὸν «Νουμᾶ» — τὸ λέων δὲλως κολακεία, γιὰτὶ αὐτὰ εἶναι τὰ πράγματα, καὶ ἂν τὰ πράγματα εἶναι ὑπὲρ τους, τόσο τὸ καλύτερο γι' αὐτοὺς, — ἀρχίζονε νὰ κινουῦνται πρὸς τὸ φῶς τῆς νέας Ἀλήθειας. Καὶ μέσα σιὸς λίγους καὶ ὁ ποιητὴς τῶν «Ὑμνων». Πρώτῃ φορὰ ἴσως ἐδῶ ἀκούονται τόσο εἰλικρινεῖς σίγους, σὰν καὶ αὐτοὺς, μὲ τὸ σπέρμα τῆς νέας πίστεως :

«Θλιμένη λύρα, πὸν δὲν νύλλει
ἕνα λαὸ νᾶποκοιμήσει
σὲ πλάνα ἰδανικὰ καὶ μίση,
γιὰ κάθε ἀπάτη τρισεγγύλη».

ἢ σὰν τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὸ τραγούδι «Ἀγαλμῶ» :

«Καὶ σιὸς θνοίας τὸν τόπον, ἐσένα
ὦ πρόγονέ μου, ὀλόρθον εἶδα
μὲ τὴ μαρτυρικὴ σου ἀχίδια,

πὸν ἀπὸ θυμὸ ἡ ντροπὴ γιὰ μένα,
γιὰ τὴ σκλαβιά μου μὲς σιὸν ζῆσῃ,
μάρμαρον, — κ' εἶγες κοκκινίσει» .

Βέβαια ἡμῶς μ' αὐτὰ δὲ θέλω νὰ πῶ πῶς ὁ κ. Ρήγας Γκόλφης μᾶς ἔδωσε τέλεια πρότυπα τῆς ποιητικῆς αὐτῆς μορφῆς, τῆς κοινωνικῆς ποίησης. Ἀκόμα ἴσως οὔτε καὶ δυνατὰ. Θὰ μπορούσε ἔξαρτα κανεὶς τὸ τραγούδι του («Σκλάβοι τῆς γῆς»), νὰ τὸ κατηγορήσει ὡς ἀπλὸ ρητορικὸ κήρυγμα, καὶ γενικὰ σιὸν μέρος αὐτὸ τῆς συλλογῆς του («Ὑμνοι»), νὰ βρεῖ ἑλλειψη μιᾶς βαθύτερης καὶ φιλοσοφικώτερης πνοῆς.

Γιατὶ βέβαια ὁ ἰδεολόγος σοσιαλιστῆς, ὁ διανοοῦμενος, πὸν ἀπὸ αἰσθημα ἔρχεται σιὸν σοσιαλισμὸν, ἀπὸ κάποιους βαθύτερους λόγους πνευματικῆς ἀνάγκης καὶ ἀπὸ μιὰ προσεχικὴ φιλοσοφημένη ἐξέτασῃ τῶν ἱστορικοκοινωνικῶν συνθηκῶν, παραδέχεται, ἐλπίζει καὶ πιστεύει σιὸν Σοσιαλισμὸν. Μὰ γιὰ τώρα σιὸν κ. Γκόλφην δὲν ἔχονε παρὰ νὰ τονίσουμε τὴν τέτοια του ποιητικὴ διάθεσῃ πὸν — τὸ σπουδαιότερον — δὲ βγαίνει ἀπὸ ἐξερὴ μίμησῃ μοντερνισμοῦ ἀλλ' ἀπὸ βαθύτερον ἰδεολογικὴ ἀνάγκη, ὅπως ἀπὸ τὰ πρῶτα χροῖνα τῆς ἐμφάνισῃς του σιὸν φιλολογία μᾶς εἰδειξε, (ἄρθρον του καὶ τὸ σοσιαλιστικὸν του δρόμα «Γήταυρος», 1908).

Μετὰ τὰ σύντομα αὐτὰ, θὰ μπορούσαμε θαυμάσια νὰ κλείσουμε τὶς λίγες αὐτὲς γραμμὲς, πὸν τὶς γράψαμε ἀπ' ἀφορμὴ τῆς ἐκδοσῃ τῶν «Ὑμνων». Ἀπ' ἅλα τ' ἄλλα χαρίσματα, αὐτὸ καὶ μόνον θᾶφτανε γιὰ νὰ κάνει τὸν κ. Γκόλφην ἀπὸ τοὺς πιδ ἀξιοπροσέχους σιὸν φιλολογία μας. Μὰ ξεχωρίζουμε σιὸν συλλογὴν του καὶ μερικὰ ἄλλα, πὸν θέλουν κῆμα ἂν δὲν γὰρ φέρναμε ἕνα καὶ χρονόγραφικὸν.

Ὁ κ. Ρήγας Γκόλης είναι ὁ ποιητὴς τῶν δυνατῶν αἰσιμημάτων. Καθετὶ ποῦ δὲν ἀγγίζει καὶ τοῦ μιλᾷ στὴν ψυχὴ, τὸν ἐσγκλονίζει κατὰ ἓνα τρόπο, πολὺ δυνατῶ. Οἱ αἰσιήσεις του εἶναι πολὺ ζωηρῆς καὶ οὐ διαρκῆ ἐπερένταση. Φύση, ζωὴ, γυναῖκα, δὲν τοῦ φέρουν τίς ἡρεμές, ψυχικὲς συγκινήσεις καὶ τὰ ἐλαφρὰ ἀνατριχιάσματα τοῦ κοσμοῦ. Ὅταν σταματήσει μπροστὰ σὲ κάτι, ἢ ψυχὴ του ἀνασαιώνεται ἀπὸ τὴν ἐπιτύωση καὶ τὸ κομμὶ του ἀναταράσσεται δυνατὰ. Μῦθο ποῦ αἰσιῆς δουλειᾶς του τὰ χωριὰ σκνυμένως» βρίσκω αἰδιάκοπα, ὡς τόσο τὸ μυαλό του ποθεῖ τὰ ψηλά πετάγματα, τίς δυνατὲς ζωϊκὲς συγκινήσεις :

«Ἡ κάθε ἀπόκοτη αἰσθησιὴ θυβιά μὲ παραδέχεται...
Νὰ μ' ἀναρπάξει ὁ ἀνεμος, ψηλά, μάτια ποθεῖ...»

Ἀκόμα ἓνα ἀπ' τὰ χαρακτηριστικὰ του : Ξαίρει καὶ συνταιριάζει τὴν ἐξωτερικὴν παράσταση, τὴ μετρική, τὴ μουσικὴ τοῦ στίχου του, μὲ τὴν ἐσωτερικότητα τοῦ τραγουδιοῦ του. Ἀπὸ τὰ σπάνια χαρίσματα στοὺς ποιητῆς. Οἱ διάφορες ἐπιπτώσεις του, οἱ συγκινήσεις του βρίσκουν τὴν ἀνάλογη ἐκφράση. Ὅταν κλαίει τὸν ἑαυτὸ του :

«Πόθος κανεὶς δὲν ἄγγιξε τὴν ὑποξὴ μου ἐμὲ,
τὰ πάντα εἶναι σθημένα,
καὶ μίτ' ἐοῦ, ὦ ἐρωτικέ, θαυμάσια κρημέ,
μοῦ λύγισες τὰ φρένα».

ἢ διαπ περιγράφει τὸ γλιγγρο χορὸ τῆς «Ρωσοίδας Χορεύτρας» :

«Βορροιαὴ χορεύτρα,
δαίμονα, γηιεύτρα —
στὴν ψυχὴ μου ἀπλώσου
μ' ὄλο τὸ ρυθμὸ σου...»,

Ξαίρει πάντα νὰ μᾶς δίνει τὴν κατάλληλη ἐπιτύωση. Κοιτὰ στ' ἄλλα, ὁ ποιητὴς τῶν «Ἵμνων» ξαίρει καλὰ νὰ δουλέψει τὸ στίχο του. Ὁ Πλούλαβός του καὶ ὁ πλάτρωματός του Ἰσοβλάβος («Ἀπτικὴ»), ποῦ ἔχει κάποια τὴ χάρη καὶ τὸ λύγισμα τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ, καλὰ δουλεμένοι. Ὁ ποιητὴς του φαίνεται πολὺ σὲ μετρικὰ μελετημένους.

Πρὶν νὰ τελειώσω θάθελα δυὸ λόγια στερνὰ ἀκόμα νὰ πῶ γὰρ τὴν ποιητικὴν του αὐτὴ κοινωνικὴ διάθεση. Εἶναι τόσο σπάνιο τὸ φαινόμενον στὴν παραγωγή μας τὴν πνευματικὴν, ποῦ πρέπει πολὺ νὰ τὸ προσέξουμε. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς φιλόλογοις μας δὲν καταδέχονται νὰ κατεβούνε κάτω ἀπὸ τὰ σύννεφα τοὺς καὶ γι' αὐτοὺς ἢ σοσιαλιστικὴ καὶ ἐργατικὴ κίνησις εἶναι πρᾶγμα σκεδῶν τιποτένιο — ἢ ποιησὴ μας ἀκόμα τρέχει ἀσυνείδητα πίσω ἀπὸ τὰ ἀσπικὰ εἶδωλα — καὶ πολὺ ἀπομάκρο ἀπὸ τοὺς κύκλους τῆς «Ἵψηλῆς ποιήσεως» ! Γι' αὐτὸ καὶ οὐ μᾶς, τοὺς προλετάριους τῆς σκέψης, τὸ κοινωνικὸν τραγοῦδι τοῦ κ. Ρήγα Γκόλη πολλὸ μᾶς σταματᾷ. Νὰ εὐχρηθῶμε μόνο ὁ ποιητὴς μας νὰ μᾶς δώσει ἀκόμα δυνατώτερους καὶ ἀξιώτερους καρπούς.

ΓΙΑΓΚΟΣ ΗΛΙΑΔΗΣ

ΤΩΡΑ ΠΟΥ ΛΕΙΠΕΙΣ

Ἔλα, ὦ δέομαι σου, ἔλα,
κροῦσε τὴν περσὶ μου τὴ σκεβρωμένη,
κροῦσ' τὴν ν' ἀνοίγεται νὰ ποῦν τὰ Νιάτα,
τὰ Νιάτα ποῦ τᾶποζητῶ καὶ ποῦ τὰ τρέμω...
Ἀπὸ τὸ «τραγοῦδι τῆς Ἰλίας»
(«Πλάτ στὴν Ἀγάπη»)

Καὶ σὲ γυρέθω μέσα στὰ δέντρα

Καὶ σὲ γυρέθω μέσα στὰ δάση.

Κλαίγω μονάχος μου,

Σὲ ποῦχω χάσει.

Καὶ σὲ γυρέθω πρῶτ' καὶ θράδι,

Ποθεῖ τὸ μάγο σου πάλι τὸ χᾶδι.

Ποθεῖ δυὸ μάτια ποῦ τᾶχω χάσει.

Γύρω μου νύχτα, μαῦρο σκοτάδι,

Ποῦ μοῦ σκεπάζει καὶ τὴν ψυχὴ.

Ἔλα κοντὰ μου.

Δὲς πῶς σὲ κράζω...

Νὰ μοῦ χαρίσεις πάλι ζωὴ.

Νὰ μοῦ χαρίσεις πάλι τὰ χᾶδι.

Νὰ μοῦ χαρίσεις καὶ τὰ φιλιὰ σου.

Ἔλα στὰ μαῦρα σου, τὰ δυὸ σου μάτια

Νὰ θρῶ τὸ γάμο μου, ποῦχει σθησι...

Γύρω μου νύχτα ! μαῦρα σκοτάδια,

Μοῦ τρικυμίζουν τὴ σὺλλογὴ.

Ἔλα, κουράστηκα

Πὰ νὰ σὲ κράζω.

Δὲς, τὸ καλύδι, μᾶς καρτερεῖ...

Καὶ σὲ γυρέθω μέσα στὰ δάση,

Καὶ σὲ γυρέθω μέσ στὰ νερά.

Γυρέθω σένα ποῦ σέχω χάσει.

Καὶ σὲ γυρέθω γύρω, παντοῦ.

Ὅπου πηγαίναμε μαζί κ' οἱ δυὸ μας.

Στὸ ἔργο κὶ ἄραγλο τὸ ξοχικὸ μας...

Ἄχ, σὲ γυρέθω κὶ ὅπου σπαθῶ...

Νὰ γείρω πάλι λίγο κοντὰ σου.

Στὴν ἀγκαλιὰ σου...

Φωνάζω ἀδιάκοπα μέσα στὰ δάση.

Σὰ μαῦρος γκιώνης παντοῦ γυρῶ.

Δὲς με, κουράστηκα νὰ σὲ γυρέθω.

Δὲς πῶς ἐγίνηκα νὰ σὲ ζητῶ.

Ἔλα, γιὰ λίγο κὰ μοῦ χαρίσεις

Τὸ χᾶδι κείνο ποῦ λαχταρῶ.

Ἔλα γιὰ λίγο στὴν ἐρημιὰ μου,

Τὴν ἡσυχία μου πάλι νὰ θρῶ.

Ἄχ, σὲ γυρέθω καὶ σὲ φωνάζω

Μέσα στὰ γυρέμια, μέσ στὸ θυδὸ,

Καὶ μ' ἀπαντάει, σὲ σπάρραγμα μου,

Ἄργα, θλιμένα, κάποια ἡχώ...

Χλος

ΑΝΤΡΕΑΣ ΛΟΓΙΖΟΣ

